

УДК 343.985 : 343.147 : 343.711

Е.В. Кринична, старший експерт

Науково-дослідного експертно-криміналістичного
центру при УМВС України на Донецькій залізниці

ОСОБЛИВОСТІ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ЗА ФАКТАМИ РОЗКРАДАННЯ ВАНТАЖІВ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Розглянуто та проаналізовано особливості проведення огляду місця події на залізничному транспорті за фактами розкрадання вантажів з рухомого складу, зумовлені специфікою роботи залізничного транспорту.

Ключові слова: огляд місця події, розкрадання вантажу, рухомий залізничний склад.

Рассмотрены и проанализированы особенности проведения осмотра места происшествия на железнодорожном транспорте по фактам хищения груза с подвижного состава, обусловленные спецификой работы железнодорожного транспорта.

Considered and analyzed characteristics of the crime scene on the railroad on the facts of the cargo theft, from rolling stock due to the specific character of railway transport.

Крадіжки вантажів на залізничному транспорті становлять переважну більшість серед інших злочинів проти власності. Так, за п'ять місяців 2012 року на об'єктах Донецької залізниці з 562 зареєстрованих злочинів проти власності 531 становили крадіжки (94,4 %).

Зростання злочинності, що видозмінюється відповідно до соціально-економічних змін у державі, спонукає до пошуку нових форм і методів розслідування злочинів, у тому числі злочинів зазначеної категорії [1].

На сучасному етапі розвитку суспільства перед перевізниками постали важливі завдання, пов'язані передусім з якістю послуг, що надаються, однією зі складових якої є забезпечення збереження вантажів, що перевозяться. Виконання цього завдання покладено на керівників підприємств, установ і організацій залізничного транспорту та підрозділів воєнізованої охорони. Значною мірою його виконання залежить і від діяльності органів внутрішніх справ на залізницях.

Проблемі боротьби з розкраданням вантажів з рухомого складу залізничного транспорту присвячено роботи С.І. Винокурова, В.Л. Єгорова, П.П. Мозгового, Ю.В. Приходька та інших [2]. Проте у спеціальній криміналістичній літературі висвітлено недостатньо інформації щодо особливостей проведення огляду місця події у справах про розкрадання вантажів на залізничному транспорті. Водночас існуючі у цій сфері проблеми, які повсякчас виникають у працівників органів внутрішніх справ під час розслідування зазначеної категорії злочинів, свідчать про

необхідність узагальнення та подальшого дослідження цих питань, враховуючи специфіку роботи залізничного транспорту і те, що огляд місця події є однією з найважливіших слідчих дій, від якої залежить успіх розслідування злочинів.

Складність у встановленні факту вчинення крадіжки вантажу та проведенні огляду місця події зумовлена специфікою роботи залізничного транспорту, що істотно перешкоджає визначенню точного місця викрадення вантажу, слідів злочину та особи злочинця, а саме:

- значною протяжністю території залізниці;
- швидким пересуванням вантажів;
- безперебійним графіком роботи [3, с. 2].

Неможливо також не враховувати і специфіку обстановки, в якій вчиняють крадіжки вантажів, що зумовлюється як специфічними умовами роботи залізничного транспорту, так і недоліками в його роботі. До того ж недоліки в роботі галузевих служб залізниці злочинці використовують як сприятливі обставини для вчинення такої категорії злочинів. Це насамперед:

- низький рівень охорони вантажів (або взагалі її відсутність) від проникнення до них сторонніх осіб у місцях стоянок і під час руху;
- використання залізницею старого ресурсу рухомого складу та вагонів, що перебувають у незадовільному технічному стані;
- порушення правил завантаження вантажу [4].

За статистикою розкрадання вантажу найчастіше здійснюють у вантажних парках, на перегонах, у місцях зупинок рухомого складу, рідше — у парках формування рухомого складу і на території депо. Сприятливими умовами в усіх випадках є можливість вільного доступу до рухомого складу та вантажу, що дозволяє злочинцям (іноді у змові із залізничниками) здійснювати крадіжки у будь-який час доби. Переважну більшість крадіжок вчиняють на об'єктах інфраструктури великих транспортних вузлів.

У разі вчинення крадіжки об'єктами огляду стають ділянки місцевості, які прилягають до залізничних колій, і рухомий залізничний склад. У переважній більшості випадків (2/3) оглядають не саме місце вчинення злочину, а об'єкт злочинного посягання — вагон з вантажем, що перевозиться залізничним транспортом. А отже, місце вчинення злочину може перебувати на значній відстані від місця огляду.

На сьогодні на Донецькій залізниці зловмисників здебільшого цікавлять вантажі, які перевозять у піввагонах, цистернах і на відкритих платформах. Предметом посягання найчастіше стає продукція паливно-енергетичної (вугілля, паливо, бензин), металургійної (кольоровий метал, чорний метал, чавун, металобрухт), металообробної (листова сталь, труби, мідний дріт) промисловості та продукція сільського господарства [3, с. 2].

Спосіб, який зловмисники обирають для вчинення крадіжок, залежить від вантажу, на який вони посягають, і категорії осіб, які цим займаються (передусім це особи, які за родом своєї діяльності мають спеціальні знання про правила завантаження та перевезення вантажів). Вчинення серії злочинів однаковим способом може свідчити про причетність до них однієї особи (чи групи осіб).

Розкрадання вантажів з відкритих платформ, піввагонів здебільшого вчиняють шляхом так званого вільного доступу, що не потребує застосовування технічних

засобів для подолання перешкод. Проте й існування перешкод (запірно-пломбувальних пристроїв (далі — ЗПП), кузовів вагонів, люків і дверей) не зупиняє злочинців. При цьому для подолання таких перешкод, як ЗПП, злочинці вдаються до розпилювання їх корпусу, зламу твердого стрижня, хімічного травлення деталей стопорного пристрою тощо. Серед способів руйнування кузова вагона чи контейнера (тари) найчастіше трапляються такі: розпилювання чи просвердлювання бічної стінки, підлоги, даху вагонів, цистерни; прорубування підлоги критого вагона; порушення цілісності тари. Вантажно-розвантажувальні отвори (двері, люки) розкривають шляхом віджимання дверей вагона (контейнера), розпилювання вушок дверних накладок, пролому ґрат верхнього люка, зняття кришки верхнього люка тощо [3, с. 5].

З урахуванням зазначених вище чинників для проведення оглядів місць вчинення таких злочинів спеціаліст-криміналіст повинен мати знання:

- конструктивних особливостей і призначення конкретного типу вагонів вантажного парку;
- вимог до завантаження вагонів залежно від виду вантажу, особливостей перевізного процесу та обробки вантажу (маркування);
- правил техніки безпеки під час перебування на території вантажних залізничних парків і на залізничних коліях [5; 6].

Огляд вагонів проводять за загальними правилами із застосуванням судової фотозйомки з обов'язковою прив'язкою до станційних, колійних або сигнальних знаків (кілометрові та пікетні стовпи, світлофори, опори тягових електромереж тощо), зображенням загального виду вагона, номера, найменування підприємства-власника та інших позначень на поверхні вагонів.

Під час огляду внутрішньої частини вагона встановлюють і фіксують повноту й особливості його завантаженості, а за наявності вільного простору — його розміри (під час огляду навалочних чи насипних вантажів вимірюють висоту завантаження, фіксують наявність або відсутність «воронок»). Також фіксують вид вантажу, наявність на ньому транспортних і спеціальних маркувальних позначень, звертають увагу на розташування наскрізних пошкоджень, що є на вагоні, стан їх країв, встановлюють і фіксують габарити вантажу, можливість його вилучення через ці отвори, наявність, вид і матеріал предметів, які було використано як маскування виявлених пошкоджень. Під час огляду цистерн досліджують їх зовнішню поверхню, завантажувальні люки та зливні пристосування, фіксують виявлені отвори, їх діаметр, наявність слідів зламу.

Ретельно оглядаючи ЗПП ще до будь-яких маніпуляцій з ними, фіксують їх положення, визначають їх тип за конструкцією та за призначенням, звертаючи увагу на наявність чи відсутність контрольних знаків [7]. Основною частиною огляду ЗПП є зовнішній огляд поверхні їх деталей з метою встановлення наявності чи відсутності пошкоджень на пломбувальному тросі та корпусі.

Під час огляду тарних вантажів визначають і фіксують вид упаковки, встановлюють наявність чи відсутність слідів перебивання цвяхів, розриву, розпилювання, вм'ятин. На стінках дерев'яної тари фіксують виявлені проломи, місця відривання дощок, місцезнаходження втулок, наявність прокладок [3, с. 19]. Також слід звернути увагу на підлогу, на якій можуть бути виявлені сліди взуття, ґрунту, забуті речі, сліди біологічного походження.

У разі можливості огляду підлягають прилеглі ділянки місцевості, уважно досліджують всі елементи залізничного полотна: основний майданчик, укiс, насапи, кювети, канали, лісопосадки, — тобто місця, де можуть бути виявлені такі сліди:

- залишки вантажу, його упаковки і кріплення;
- ЗПП, предмети і речі, залишені злочинцями;
- матеріально-фіксовані відображення — сліди знарядь зламу перешкод, сліди рук, взуття і транспортних засобів.

Таким чином, специфічними слідами, властивими цій категорії злочинів, є сліди зламу ЗПП, стiн, підлоги, даху і дверей вагонів, в'язальних і пакувальних засобів. До них належать сліди тиску, ковзання, розпилювання, свердління, розрізу. Окрему групу слідів зламу складають термічні та хімічні сліди подолання перешкод.

Крім того, на місцях вчинення крадіжок можуть залишатися мікрооб'єкти, виявлення яких дасть змогу встановити факт перебування на цьому місці злочинця.

Отже, ретельний огляд місця події за фактом розкрадання вантажів на залізничному транспорті з урахуванням особливостей його проведення надасть змогу виявити, зафіксувати та вилучити достатню кількість слідової інформації, яка у сукупності не тільки сприятиме висуненню версій щодо встановлення особи злочинця, а й створить надійну доказову базу в подальшому.

Список використаної літератури

1. Курбатова М.И. Особенности расследования краж грузов из подвижного состава железнодорожного транспорта: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.09 / Курбатова Марина Ивановна. — Омск, 2003. — 248 с.

2. Шишов Е.Е. Использование специальных познаний при расследовании краж грузов из подвижного состава железнодорожного транспорта: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.09 / Шишов Евгений Евгеньевич. — Волгоград, 1999. — 227 с.

3. Методичні рекомендації по документуванню, розкриттю та розслідуванню злочинів, пов'язаних з крадіжками вантажів, а також з грабежами та розбоями. — Донецьк, 2011. — 44 с.

4. Бондар М.Б. Особливості огляду місця події за фактами розкрадання сипучих вантажів з вагонів-хоперів / М.Б. Бондар, О.В. Матвеевський // Криміналістичний вісник. — 2011. — № 1 (15). — С. 142—147.

5. Методические рекомендации оперативному уполномоченному уголовного розыска, ведущему борьбу с преступными посягательствами на грузы, перевозимые железнодорожным транспортом. — М., 1985. — 132 с.

6. Правила перевозок грузов / Министерство путей сообщения СССР. — М. : Транспорт, 1985. — 383 с.

7. Ігнат'єв І.В. Контрольні пломби та запірно-пломбувальні пристрої : довідник / Ігнат'єв І.В., Павленко О.С., Прокопович Р.О. — К. : ВПЦ ГШ МВС України, 2007. — 58 с.